גבי' תניא ר' ישמעאל אומר ברק ברקאי ר"ע

אומר עלה ברקאי נחומא בן אפקשיון אומר

אף ברקאי בחברון שמתיא בן שמואל (אומר)

הממונה על הפייסות אומר האיר פני כל

המזרח עד שבחברון רבי יהודה בן בתירא

אומר האיר פני כל המזרח עד בחברון ויצאו

כל העם איש איש למלאכתו אי הכי נגה

ליה מובא לשכור פועלים קאמרינן אמר רב

ספרא צלותיה ידאברהם מכי משחרי

כותלי אמר רב יוסף אגן מאברהם ניקום

וניגמר אמר רבא תנא גמר מאברהם ואנן

לא גמרינן מיניה ¤דתניא יוביום השמיני

ימול בשר ערלתו "מלמד שכל היום כשר

למילה אלא ישהזריזין מקדימין למצות

שנאמר ביושכם אברהם בבקר ויחבוש (6)

וגו' אלא אמר רבא רב יוסף הא קא קשיא

ליה 🌣 דתנן בחל ערבי פסחים להיות בע"ש

נשחם בשש ומחצה וקרב בשבע ומחצה

ונשחמיה מכי משחרי כותלי 🐵 מאי קושיא

ודילמא כותלי דבית המקדש בשש ומחצה

משחרי משום דלא מכווני מובא א"ג שאני

אברהם ידאיצטגנינות גדולה היתה בלבו

א"ג משום דזקן ויושב בישיבה הוה דא"ר

חמא בר' חנינא מימיהן של אבותינו לא

פרשה ישיבה מהם היו במצרים ישיבה

עמהם שנאמר ³לך ואספת את זקני ישראל

היו במדבר ישיבה עמהם שנאמר יאספה

לי שבעים איש מזקני ישראל אברהם אבינו

זקן ויושב בישיבה היה שנאמר זאברהם זקן

גמ' עלה ברקחי. האיר יותר מברק: לשכור פועלים. האי ילאו

איש למלאכתו לאו על הפועלים קאי אלא בעה"ב שהוא משכים

ביותר 0 למצוא פועלים לשכור: צלותיה דאברהם. תפלת הערב שלו:

מכי משחרי כותלי. חומות הפונות למזרח שהלבינו מהנץ החמה

יו) [ערי גיום המוסף תנחות ק. ד"ה מתחיא], ב) [ערי בערוך ערך שחר א' פיי תפלת האבות כולם ולא הזכיר אברהם

אלא מפני שהוא עיקר וכתיב וילא ילחק לשוח בשדה לפנות

ערב משעה שנכנס השמש

הכותלין שבמורח להשחיר וזו

השיחה תפלת הלהרים כדת המסורה לו מאביו וכו׳

לותיה דאברהם תפלת הערב

שלו וע"ע חוס' ברכוח כו: ד"ה ילחק], ג) פסחים ד.

מגילה כ., ד) ור"ה לב:ז.

ה) פסחים נח., ו) [ב"ב טו:],

ו) קידושין פב., ה) ול"ל רבאן,

ט) מסחים מב . י) ובנו"י איחא

אמר רפרס זיהרא דשימשא כשמשא], ל) [בע"י אי׳ זיהרא

וכן בערוך ערך זה וו"ל שם זיהרא דשמשא כו' פיי חמות השמש אחר שסר ועבר השמש

מאותו המקום וסימנך דנא דחלא כלומר אחר שמרים

החומץ ממנו ריחו חזק יותר מן

החומץ עלמו], **(**) בס״א: יותר, **מ**) [ובערוך פירש היאך נלמד

מאברהם שקיים התורה עד

שלא ניתנה ואיו לנו ללמוד אלא

בהלמ"מ] (ועי' תוס' מו"ק כ.

ד"ה מה חג בשם ירושלמי דחיו

ע"ש וכזה תבין פרש"י

א מיי׳ פ״א מהלכות מילה א נוייי פייט נהאכאת נוינה הלכה ח [טוש"ע י"ד סי" רסב סעי א]: ד ב מיי׳ פ״א מהלכות תמידיו

הלכה ה: ה ג מיי פ״ה מהלכות חמן ומלה הלכה יב [טוש״ע

הוהות הר"ח

(מ) גמ' שנאמר וישכם אברהם אשר עמד שם את פני ה׳. אשר עבור שם אורכבי דר: (בראשית יט): (ב) שם מכי משחרי כותלי ומאי קושיא ודילמה: (ג) רש"י ד"ה מכי משחרי כו' נוטים לללי ערב. נ"ב ירמיה ו':

רבינו חננאל תניא ר' ישמעאל אומר בר . בורקאי. כלומר האיר. ר' . עקיבא אומר עלה האור רו׳ הזכיר עוד תפלת הצהרים. אמר רב ספרא צלותיה אמו וב ספוא צירונית: דאברהם כו'. פי' תפילת האבות כולם, לא הזכיר אברהם אלא מפני שהוא העיקר. ואמר מכי משחרי כתלי. ויש מי שאומר תחלת שעה שביעית משחרי כתלי. והוא משעה שביעית משיכנס השמש במערב ולמעלן, מתחילין הכתלים להשחיר מפני שהלך השמש מן . המזרח ובא הצל. והיא תפלת וצהרים אשיחה וגו׳. וזו השיחה היא חפילה כדכחיר השיחה היא תפילה כוכונים באבות ויצא יצחק לשוח [בשדה] לפנות ערב. וזו השיחה היא תפילת הצהרים השיחה היא הפילח הצהרים כדת המסורה לו מאביו. ואמר לפנות ערב משעה שיכנס השמש במערב. ובאותה העת מתחילין הכתלין שבמזרח להשחיר. אמר רב יוסף אנן מאברהם נגמור (אברהם קיים) כלומר אברהם קיים המצות ועדיין לא ניתנה התורה, ואין לנו כגון דניאל וכיוצא בו מפני . שנהגו כהלכה למשה מסיני רכה והא תנא גמר מאברהם דתניא וביום השמיני וגו׳ . המצות כהילכתן. **ואקשינן** אי הכי כי תפלת המנחה והיא כותלי, הא קי"ל כי התפילות ניתקנו כנגד התמידים. תפלת השחר כנגד תמיד של שחר, ותפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים. ולמה היה התמיד של בין הערבים התמיד של בין הערבים נשחט בזמן שחל ערב פסח להיות בערב שבת בשש שעות ומחצה, לא נשחטיה אלא (בתר) [בתחילת] שעה

ובתחילת שבע שעות שהחמה באמלע

הרהיע בראש כל אדם אינה עושה עמוד אלא תחתיהן משחירין אותן הכתלים לפי שאין חמה נוללת אלא ברחש הכותל בעוביו ומיצל חודו של שפת עוביו על זקיפת הכותל ומשחרת מההיא שעתא נוטים לללי ערב (ג) וקרוי ערב: אנן מאברהם ניקום ונגמר. מי באת ללמדנו להיות זריזין כאברהם: חל להיות בערב שבת. הולרך למהר תמיד של בין הערבים בכל יכולת לפי שפסחים נשחטו אחריו ולריך לללותן מבעוד יום ואמרינן התם מוקמינן ליה אדיניה מכי ינטו לללי ערב וקתני נשחט התמיד בשש ומחלה ואי מכי משחרי כותלי מיקרי בין הערבים נשחטיה מכי משחרי דהיינו מתחלת שבע: דלא מכווני. לא הוו זהופים בלמלום ולפי שהחומה היתה רחבה מלמטה והולכת ומתקצרת ועולה ולפיכך אין חודו של שפת עוביו למעלה מיצל על זקיפתו להשחירו עד שתימשך חמה למערב: הילטגנינות. להיות בקי בהליכות המזלות ותחילות השעות דהכי תניא בבבא בתרא (דף טו:) וה' ברך את אברהם בכל איצטגנינות גדולה היתה בלבו וכל מלכי מזרח ומערב משכימין לפתחו לשחול במולות: דולה ומשקה. נוטריקון של דמשק: שבע מצוח. שנצטוו לשאר כל בני נח אבל תורה לא נתנה לו: אפילו עירובי מבשילין.

הבאה מן המזרח ונוללת עליהן

בא בימים יצחק אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר יויהי כי זקן יצחק יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה היה שנאמר יועיני ישראל כבדו מווקן אליעור עבד אברהם וקן ויושב בישיבה היה

שנאמר יואמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו אר"א שמושל בתורת רבו יהוא דמשק אליעזר א"ר אלעזר שדולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים אמר רב "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה שנאמר יעקב אשר שמע אברהם בקולי וגו' א"ל רב שימי בר חייא לרב ואימא שבע מצות הא איכא גמי מילה ואימא שבע מצות ומילה א"ל א"כ מצותי ותורותי למה לי אמר יי(רב) ואיתימא רב אשי קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין שנאמר תורותי אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה: מתיא בן שמואל אומר וכו' והוא אומר הן: מאן אמר הן אילימא הך דקאי אאיגרא הוא חלים והוא מפשר אלא הך דקאי אארעא מנא ידע איבעית אימא הך דקאי אארעא ואיבעית אימא הך דקאי אאיגרא איבעית אימא הך דקאי אאיגרא איבעית אימא הך דקאי אארעא עד שבחברון וא"ל אימא הך דקאי אארעא עד שבחברון וא"ל איהו הן ואיבעית אימא הך דקאי אארעא אמר איהו האיר פני כל המזרח וא"ל עד שבחברון וא"ל איהו הן ואיבעית אימא הך דקאי אארעא אמר איהו האיר פני כל המזרח וא"ל עד שבחברון וא"ל הן: ולמה הוצרכו לכך וכו': ומי מיחליף והתניא רבי אומר אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה תימור של לבנה מתמר ועולה כמקל תימור של חמה מפציע לכאן ולכאן תנא דבי רבי ישמעאל יום המעונן היה ומפציע לכאן ולכאן אמר רב פפא שמע מינה יומא דעיבא כוליה שמשא למאי נפקא מינה לשמוחי עורות אי נמי ∞לכדדרש רבא יאשה לא תלוש לא בחמה ולא בחמי חמה אמר ∘רב נחמן יזוהמא דשימשא קשי משימשא וסימניך דנא דחלא שברירי דשימשא קשו משימשא וסימניך דילפא

> שריטים מכי משחרי כוחלי. בעירובין פרק כיצד (מערבין) ןמעברין], א״ר יוסי מי שאינו יודע לכוון הרוחות יראה ממקום שהחמה זורחת באחד בתקופת תמוז, עד מקום שהיא זורחת באחד בתקופת טבת, אלו פני מזרח וכרי, עד כמה יגעו הנביאים הראשונים לעשות שער המזרחי הוא דכתיב סורו טמא קראו למו. שער היסוד ששם היו מייסדים ההלכה. שער חרסית שהוא מכוון כנגד זריחת השמש, כדכתיב האומר לחרס ולא יודה. שער האיתון שמשמש כניסה ויציאה. שער התווך שהוא ממוצע כיין יטני שערים. שער חדש ששם חידשו האומר לחרס ולא יודה. שער האיתון שמשמש כניסה ויציאה. שער התווך שהוא ממוצע בין שני שערים. שער חדש ששם חידשו הסופרים ההלכה. שער העליון שהוא למעלה מעורה. אי נמי משום דאבות איצטגנינות גדולה היתה בלבם ויודעין לכווין השעות. אי נמי זקנים יושבין בישיבה היו. כלומר והשכינה עמהם כו׳. אמ**ר רב קיים אברהם כל התורה כולה** שנאמר עקב אשר שמע אברהם אותו על פיו. חשיכה מוצאי שבת מטלטלין על פיו. ולמה עד שבחברון, כדי להזכיר זכות אבות שהן ישנים בחברון. ולמה הוצרכו

לכך. פעם אחת עלה מאור הלבנה כר. ירושלמי ומי מחלף, מאור הלבנה מתמר ועולה כמקל, ותימור של חמה פוסה על פני כל המזרח. ל) ואוקימנא למתניתין יום המעונן הוה והיה אור הלבנה מפצע לכאן ולכאן, כלומר היה פוסה על פני כל המזרח. ש"מ מדקתני כי היה אור הלבנה מפצע בכל מקום, ביום המעונן אורו וכוחו בכל מקום אוצילו במקום שאילו היתה החמה בעולם בזה המקום זו העת צל הוא ואין בו חמה, עכשיו ביום המעונן אפילו במקום הצל כח חמה וחמות גם באותו המקום שאילו היתה החמה בעולם בזה המקום זו העת צל הוא ואין בו חמה, עכשיו ביום המעונן אפילו במקום הצל כח חמה וחמות גם באותו מקום. וסימנך דנא דחלא. כלומר, אחרי שתריק החומץ ממנו ריחו חזק יותר מריח חומץ עצמו. שברירי דשימשא. פ" חמות השמש אחרי שכבר עבר השמש מאותו מקום. וסימנך דנא דחלא. כלומר, אחרי שתריק החומץ ממנו ריחו חזק יותר מריח חומץ עצמו. שברירי דשימשא. פ"ח מומה השמש אחרי שכבר עבר השמש מאותו מקום. וסימנך דנא דחלא. כלומר, אחרי שתריק החומץ ממנו ריחו חזק יותר מריח חומץ עצמו.

תורה אור השלם

1. וביום הְּשְׁמִינִי יִמּוֹל בְּשֶׁר עֲרֶלְתוֹ: ויקרא יכ ג 2. וַיִשָּׁכֵם אַבְרָהָם בָּבֶּקר וַיְּחָבֹשׁ אָת חֲמוֹרוֹ וַיִּשֶׁה אָת שְׁנִי נְעֶרִיו אָתוֹ וְאַת יְצִקּיק בְּצֵלְה יִצְּהְהְ בְּבֶּלְר וַיְּחָב בְּבֶּלְר וַיְּחָב אָת חֲמוֹרוֹ וַיִּשֶּׁה אָת הְעְשוֹי לְכֶם בְּמִצְרְיִם: שמת ג טו 4. ויאמָר יְיָ אֶל משָׁה אְסְפָּה לִי שׁבְעִים אַלְאָת בְּעָרְהָם יְצָחְבְּקְבְּבְּלְאָת בְּלָבְהְ בְּבֶּלְר הַיְבָבְר הַיְבָבְּבְּ בְּאָה הָעְשׁיי לְבָם בְּמַאְרְיָם: שְׁמוּה ג טו 4. ויאמָר יְיִ אֶל משָׁה אָסְפָּה לִי שׁבְעִים אַלְיאַ וְשְׁבֶּלְ אֲשֶׁר אָלִיוֹ הְצָנְי יִשְׁרְאֻל אָשְׁר אָמִים וְיְּבֶּרְ בָּאָת אַבְּרְהָם בְּבֹּלְי הִאשִׁת אַל זוֹ הַמְשְׁל אָלִיו הְצָנָי מַרְאֹה אָת עַשְׁוֹ בְּנִי וְיִשְׁרְאָת אַבְרְהָם בְּבָּל בראשית מח י 8. וִיאמֶר אַלְיוֹ הְצָּינְ יִשְׁרְאַל בְּדִוֹ מִישְׁל לְהָם: בראשית מח י 8. וִיאמֶר אַבְרְהָם אֶל עַבְּדוֹ וְקְן בְּיתוֹ וְיִבְיִלְ עָיְיִי לְרָחוֹת וַיִּבֶּלְ לְהָם: בראשית כר ב 9. ויאמֶר אַבְרְהָם אָל עָבְדוֹ וְקְּלְבְּלְ בְּעִוֹל בְּבְּל אָשֶׁר הָשִׁמְל בְּבְּדוֹ מִוֹקָן לֹא יִיְכָל לְרְאוֹת וַיַּבֶּלְ לְהָם: בראשית מח י 8. וֹיאמֶר אַבְרְהָם אָל בְּדְל וְיִשְׁלְ לְהָם: בּיוֹל הְעָרְיִי וְיִשְׁלְ לְהָם: בּיתִי הוֹא בְּרָל אָשְׁר שְׁבֵעׁים אָתְם אַלְינוְ וְיִשְׁלְ לְהָם: בראשית מח י 8. וַיִּאבְר אָלְעִי וְיִשְׁבְּל בְּלְלְית וְיִבְּל בְּיִבְּל בְּשִׁם בְּבִיתְי בִּינְב לְבְשׁב בְּבָּב בְּיִב בְיִבְּבְּית בִּינִים וְיִישְׁבְּלְיהָ בְּרִים בְּבָּבְי בְּיִבְּי בְּבְּבְי בְּבְּבְיל בְּיִיבְי בְּבְּבְּל בְּיִבְּי בְּבְּר בְּבְיבְּים בְּבָּבְית וְיִבְּבְית בּיבּים בּבּבְּר וּיִשְׁבְּבְית בְּבְּבְי בְּיִבְּי בְּיִבְּבְיתְ בְּבְיבְּים בְּבְּבְיב בְּבְית בְּבְּבְית בְּבְית בְּבְּבְית בְּבְּבְּבְית בְּבְית בְּבְּבְּבְית בְּבְיבְּבְית בְּבְּבְית בְּבְיבְּבְית בְּבְיבְית בְּבְיבְיבְיה בְּבְיבְר בְּבְיבְּבְית בּיב בּית בּבְּית בְּבְיבְּבְיב בְּיבְיבְּבְּבְּבְיבְּבְּבְיבְּבְיבְּים בְּבְּבְיבְּים בְּבְּבְית בְּבְּבְיבְי בְּעִבְּבְיבְיבְּבְּבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְּבְּבְיבְּבְּבְיבְּבְיבְּבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְּבְיבְבְּבְּבְּבְּבְּבְיבְּבְּבְיבְּבְיבְבְּבְּבְבְיבְּבְבְּבְבְבְיבְּב

שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים שעתידין לתקן: ואיהו מפשר. פותר החלום כלומר הוא שואל הוא משיב: אמר איהו. זה שעל הגג: עד שבחברון. שחילה היח: וחיבעים חימה האי דקאי אארעא. אמר הן כילד אמר הא דקאי אארעא האיר

פני כל המורח בלשון שאילה וזה אומר לו עד שבחברון האיר וא"ל האי דקאי אארעא הן כך אני שואל. ומלינו בתלמוד ירושלמי (פ״ג ה״א) כדי להזכיר זכות אבות מזכירין חברון: ומי מיחלף. לימוח תימור חמה בלימוח מימור לבנה: מימור של חמה. עלות השחר שנבקע ונראה כתמר זקוף לשון ותמרות עשן (יואל ג) על שם שווקף ועולה: יום המעוכן. הרקיע קשור בעבים ואין התימור נראה בעד ערפל אלא במקום פיזור העבים במקומות הרבה בין עב לעב: שמע מינה. מדקאמר ביום המעונן נבקע במקומות הרבה: יומה דעיבה כוליה שימשה. הפילו במקום לל שהחמה בוקעת בכל מקום ואינה יוצאת דרך חלון כנגד חלונות שהעבים עומדים בפניה והיא מתפשט׳ עליהם ובוקעת בכל פיסוק שבהן: לשטוח עורות. לייבש: לא חלוש. בפסח: זוהמא דשמשת. אותו חום של יום המעונן: דנא דחלא. שפיה סתום יפה שלא יצא ריחו ויחלוש וכשאתה נוקב נקב קטן יולא שם ריח חזק מאד כך יום המעוגן מתוך שהחמה מכוסה וחום שלה כבוש נוקבת בכח דרך נקב העבים: שברירי דשמשת. סנורים (בראשית יט) מתרגמינן שברירי. שמש הנוקבת בכח דרך נקב העבים קטנים הנותן עיניו כנגד הנקב קשים לו הסנורים יותר מן המסתכל בחמה שבאויר: וסימניך דילפא. קשה דלף היורד על

האדם משאם נכנס כל גופו למים:

מוסף רש"י

וישכם אברהם בבקר. שלא המתין עד הנן החמה (פסחים ד.). חל ערבי פסחים להיות בע"ש. נעינו לאקדומי טפי, משום דבעי לשחוט פסח אחריו ולללותו מבטוד יום וווח וח) לא ממנת יוס (שם חור). לא בחמה. לפי שחום השמש מחממת, ולא בחמי חמה. במים שהוחמו בחמה, וכל שכן נחמי האור (פסחים מב.).

תום' ישנים

גם'. צלותיה דאברהם מכי אמריט בפרק תפלת השחר וברכות כז, בן ילחק תיקן תפלח מנחה שנאמר וילא ילחק לשוח בשדה. י"ל דאחר שתיקנה ילחק היה אומרה גם נמי אומר רבינו דמ"מ היה כל אדם ואין זמן תפלה עדיין,

אומרה אברהם מתחילה אלא שלא עשאה כלל לכל בני ביתו עד שתיקנה ילחק, דאפילו עירובי תבשילין קיים כדאמרינן לקמן. ואנן מאברהם ניקו ללותיה דאברהם כו' ויש לנו ללמוד ממנו, ופריך ואנן מאברהם ניקו וניגמור, פי' מי יוכל למהר במוחו. אמר ורד ניקו וניגמור, והלא חלי שש וחלי שבע חמה עומדת בראש ואמר רבא מנא מאברהם גמר

שבקי בהלכה היה, ואע"פ שקודם מתן חורה היה, וקאמר רב יוסף הכי קא קשיא ליה דודאי משנה פלינא אדאברהם י גם כשהיו ממהרין החמיד לא היו ממהרין מתחילת שבע, ומשני דילמא שאני כוחלי בהמ"ק דלא מכווני, פי' שלא רלו (לכוונה) (לכוונם) למהר שחיטת החמיד מתחילת שבע לפי שיראו שוחטי פסחים אז חמה עומדת בראש כל אדם ויאמרו כי בעבורם מהרו שחיטת החמיד שלא שחיטת התמיד מתחינת שבע נפי שירחן שוחטי פסקחים הו מתה עודתה ברחש כנ מדם ויחמרו רכי בעבורם מהרו שחיטת התמיד שנה כהלכתו, אז שתח יטעו וחדימוה וחביאו לבית הפסול. אי נמי שאר אברה הדיה לו אלטגניטת כוי, וכל החכמים כמותו יולכו למהר כמותו ולה כל אדם. אי נמי זקן היושב בישיבה היה ולה למד כל אדם ממנו. ר"ח. אך יש לתחוה מאי פריך וכי בשביל שיש לנו ללמוד מאברהם שדריון מקדימין למלות וכןלמוד ממנה למהר תפלת המנחה שלה דקן. דילמא ברוא"י בית השקרש ברי. ח"יית מעין לנו שאברהם היה מתפלל מכי משחרי שלא כדין, דילמא לא היה מתפלל אלא כדרך שאמרה המשנה דפסחים. י"ל דלפנות ערב דילחק משמע ליה מכי משחרי כוחלי. ה"ג בפר"ח דילמא שאני כוחלי בית המקדש משום דמכווני טובא. ופירש רבינו שמואל שלפי שהיו חלקים ביותר ולא היה לשמש מקום להמעכב לא היו ממהרץ להשחיר, אבל נשאר כמלים יש בליטות הרבה. ואין נכון כל כך, נצליטת כמלים כשאר כמלים שימהרו להשחיר וגם) [דהגם דבשאר כמלים בליטת כמלים ימהרו להשחיר, מ"מ גם] מתחילת שבע יש להם להשחיר דאו ערבא שמשא. דא פירשה ישיבה שהן בר'. וכל שכן לאחר מתן חורה שלא פירשה, אלא מיימי קראי דאפילו קודם מתן חורה לא פירשה. מיהו קרא דאספה לי היה אחר מתן מורה והוה ליה טפי לאחויי קרא דלך ואספת (שמות ג, טו) או וקח אחך מוקני שראל (ש אלא הדא נקט מינייהו. אפידו **עירובי תבשידין.** לא ידע רביט אמאי נקט הך מצוה אמאי קילא ליה טפי מכולהו.